Ruina de la Rodna

Mihaela Sanda SALONTAI

Cuvinte cheie: centru minier, biserică, turn, secole XIII-XIV
Keywords: mining center, church, tower, 13th-14th Century

În cadrul ansamblului bisericii parohiale ortodoxe din comuna Rodna (jud. Bistriţa Năsăud), se păstrează ruinele unui edificiu medieval, constând dintr-un turn masiv de piatră, legat spre nord de un fragment de zid prevăzut cu o deschidere de portal în arc frânt. La est de ruine şi axată pe portal se află actuala biserică greco-catolică, o construcţie de tip sală cu altar poligonal şi ziduri prevăzute cu contraforturi, care datează în forma actuală din anul 1859 (Fig.1).

Ansamblul a fost documentat la începutul secolului XX, mai întâi de către Lux Kálmán în anul 1916, când s-au realizat şi unele lucrări de conservare[1], iar apoi în perioada interbelică de arhitectul Rudolf Wagner, în cadrul unei acţiuni de inventariere iniţiate de Comisiunea Monumentelor Istorice Secţiunea din Transilvania. Documentarea lui Wagner a fost materializată printr-un releveu de arhitectură întocmit în anul 1923, constând dintr-un plan însoţit de o vedere axonometrică şi de câteva detalii, care au fost publicate în anexa raportului său apărut în anul următor[2] (Fig.2). Se pare că atunci au fost realizate şi unele sondaje lângă turn, despre care se aminteşte în text, fără alte precizări[3]. Bazându-se pe aspectul ruinelor şi pe câteva fragmente arhitectonice găsite în grădina actualei biserici[4], Wagner atribuia vestigiile unei bazilici trinavate cu două turnuri la vest, aparţinând fazei de tranziţie spre stilul gotic, care avusese şi o componentă de apărare. În finalul raportului său sunt date soluţii de conservare a ruinelor cu mortar de ciment, propunându-se întregirea zidului de pe latura de nord a turnului, la nivelurile inferioare, precum şi a bolţii în cruce de la parterul acestuia[5]. Lucrările de conservare propuse (cu excepţia reconstrucţiei, se pare) au fost realizate în anul 1925 şi consemnate printr-o plachetă montată pe arcul portalului de lângă turn.

Trei decenii mai târziu, un colectiv, alcătuit din Virgil Vătăşianu, Dumitru Protase şi Mircea Rusu, a efectuat câteva sondaje arheologice cu scop informativ, care au relevat trei faze de construcţie pe amplasamentul presupusei bazilici, confirmând în linii mari ipoteza lui Wagner[6] (Fig.3). Pe baza inventarului din două morminte descoperite lângă colţul de sud-vest al actualei biserici, s-a avansat ipoteza existenţei unui prim edificiu religios ridicat în secolul XII şi distrus în 1241, la marea invazie tătară[7]; acestei faze i-ar corespunde fundaţiile unor ziduri plasate excentric, pe linia contraforturilor de pe laturile de nord şi de sud ale bisericii actuale. Celei de a doua faze i-au fost atribuite fundaţiile unei clădiri dezvoltate pe axa est-vest, la care s-a putut stabili o corespondenţă cu ruinele şi cu biserica actuală, traseul zidurilor sugerând planul unei bazilici cu corul flancat de două încăperi dreptunghiulare şi un turn în faţa colateralei sudice. Cercetarea nu a inclus zona corului, care este suprapus de biserica actuală, şi nici frontul vestic în vecinătatea turnului. Datarea bazilicii a fost apreciată la sfârşitul secolului al XIII-lea pe baza planimetriei şi a componentelor de plastică

1 Csányi, Lux 1943, 93.
2 Wagner 1924, 19-22.
3 Wagner 1924, 21.
4 Autorul aminteşte de capiteluri şi nervuri de boltă, între timp dispărute.
5 Partea inferioară a turnului fusese deja supusă unor intervenţii la începutul secolului XX.
6 Vătăşianu et alii 1957, 211-218.
7 Vătăşianu et alii 1957, 212-213.

Mihaela Sanda Salontai
Institutul de Arheologie şi Istoria Artei Cluj-Napoca
e-mail: mssalontai@yahoo.com

http://cimec.ro / http://complexulmuzealbn.ro

arhitectonică aflate in situ, respectiv pe un fragment de coloană angajată cu capitel - zidită în peretele sudic al bisericii actuale - şi pe arcul portalului de lângă turn (Fig.4). A treia fază de construcţie a fost atribuită unor transformări operate la o dată nedeterminată, ilustrată prin fundaţiile unui zid şi ale unui stâlp cu secţiunea în T situate în interiorul navei bazilicale[8].

Concluziile raportului lasă impresia că prin cercetarea arheologică nu s-a urmărit altceva decât verificarea ipotezei lui Wagner, argumentarea sprijinindu-se exclusiv pe analogii formale, fără vreo referire la izvoare scrise sau la alte surse documentare legate de istoria edificiului sau a localităţii[9]. Una din problemele rămase nelămurite este relaţia constructivă cu ruinele, în special cu turnul, care, conform planurilor, nu era legat organic de structura bazilicii ci avea o structură independentă, adosată colateralei sudice. În acelaşi context, trebuie remarcat faptul că în raport nu sunt specificate cotele de călcare pentru nici una dintre cele trei faze de construcţie, nici adâncimea tălpii de fundare şi nici grosimea zidurilor. Singurele repere pentru nivelul de construcţie al bazilicii ar fi pragul unui portal, lat de 1.50 m, descoperit în secţiunea excutată prin colaterala sudică, şi stratul de moloz atribuit acestei faze, care este situat la o circa -1.00 m sub nivelul terenului actual. În lipsa unei ridicări topografice a sitului, datele din stratigrafie nu pot fi raportate la un sistem de cote care să ofere o viziune coerentă asupra relaţiei zidurilor descoperite cu ruinele şi cu biserica actuală. Măsurate după planul publicat, grosimile fundaţiilor variază între 1.40 m la bazilică şi 1.70 m la refacerea ulterioară, în vreme ce ruina faţadei de vest are ziduri groase de 2.00 m; aici ar fi de remarcat lipsa de acurateţe a planului în redarea portalului de vest, care în realitate nu are ambrazura treptată ci dreaptă, purtând marca restaurărilor moderne. Modificările aduse în reprezentarea grafică a ruinelor pot fi deduse prin comparare cu releveul lui Rudolf Wagner (cu date preluate de Gustav Treiber în planul său din 1948[10]), care reprezintă un portal cu ambrazură trapezoidală spre interior şi ziduri aferente numai navei centrale şi jumătăţii de est a turnului, fără fragmentele apărute ulterior în colaterale.

Se pare că a existat o relativă continuitate în folosirea părţii răsăritene a edificiului medieval, biserica actuală fiind situată pe locul ocupat odinioară de corul vechii bazilici. Forma gotică a absidei ar sugera conservarea structurilor medievale, dar pereţii din zidărie de piatră amestecată cu cărămidă şi bolţile din lemn de la interiorul actualei biserici indică o refacere realizată probabil prin preluarea fundaţiilor vechi. Elevaţiile zidurilor conţin fragmente din fusuri de coloane şi capiteluri refolosite ca material de construcţie împreună cu piatra brută şi cărămida (Fig. 5). La baza peretelui nordic, pe o lungime de 3,60 m, se distinge o porţiune de zidărie compactă din piatră, care provine de la o fază anterioară, iar în colţul de la intersecţia contrafortului median cu nava se află un modul de la partea inferioară a unei colonete angajate cu diametrul de 15 cm (H = 41 cm) şi fragmentele unor stâlpi sau pilaştri (Fig.6). Locaţia ar sugera elemente din structurile de boltire ale încăperii de pe latura de nord a corului, dar datele nu sunt suficiente pentru a stabili dacă ele se află în poziţie originară sau secundară. Aceste elemente completează vestigiile fazei de secol XIII, reprezentate de capitelul cu fus încastrat sub cornişa zidului sudic şi de arhivolta portalului de lângă turn, împreună cu profilul ogivei şi cu cel al arhivoltei portalului relevate de Rudolf Wagner în 1923.

Pe acelaşi perete, la o distanţă de 5.90 m spre est de contrafortul median, în exterior, se vede jumătatea superioară a unui portal cu golul obturat; forma ancadramentului denotă apartenenţa la o altă fază de construcţie, iar locul în care se află ar indica o uşă dintre cor şi încăperea de nord (Fig.7).

Ruina turnului aparţine unei structuri pe plan pătrat cu cinci niveluri, din care se păstrează partea răsăriteană a primelor patru niveluri inferioare[11](Fig. 8). Grosimea zidurilor este de 2,40 m cu îngustare peste etajul al doilea. Nivelul inferior, în prezent acoperit de un strat vegetal, este constituit dintr-o încăpere cu dimensiunile de 4,50 x 4,70 m, acoperită cu o boltă cilindrică axată nord-sud şi având o intrare din exterior pe latura sudică (Fig. 9); intrarea, în prezent invadată de vegetaţie spontană, este situată deasupra nivelului de călcare, care este ascuns sub un strat gros de moloz şi deşeuri. Această încăpere nu păstrează urme de comunicare cu nivelurile superioare.

La nivelul următor a existat o încăpere cu boltă în cruce, ilustrată prin pornirile de la colţuri şi prin amprenta în arc frânt de pe peretele estic, sub care se află două deschideri inegale, dintre care cea mai îngustă

8 Vătăşianu et alii 1957, 214.

9 Din păcate nu aflăm nimic nou nici în rândurile consacrate edificiului doi ani mai târziu, Vătăşianu 1959, 116-117.

10 Treiber 1971, 26.

11 Nivelul de la baza turnului este în prezent îngropat, iar terenul denivelat din jurul ruinei şi lipsa reperelor topografice pentru fazele construcţiilor medievale fac dificilă aprecierea sa drept subsol sau parter. De aici şi încadrările diferite la diverşi autori, respectiv subsol (Wagner 1924, 19) sau parter (Vătăşianu et alii 1957, 213).

http://cimec.ro / http://complexulmuzealbn.ro

corespunde unui gol de uşă arcuit semicircular, iar cealaltă unei nişe cu deschidere în arc frânt (Fig. 10). Prin golul de uşă se accede la o scară cu trepte din piatră, practicată în grosimea zidului şi luminată prin două fante înguste, care urca la nivelul următor. Accesul la scară comunică şi cu exteriorul, respectiv cu zona aferentă colateralei de sud a bazilicii, printr-o uşă similară (re)deschisă la restaurare. Golurile din zidul existent sunt centrate pe axul faţadei, cel de la primul etaj fiind o ambrazură îngustă şi înaltă, deasupra căreia se află o fereastră biforă cu goluri în trilob şi montanţi cu capitele, care poartă urme de restaurare cu ciment (Fig. 11). Din cel de al cincelea şi probabil ultimul nivel al acestui turn, se conservă doar partea inferioară a peretelui răsăritean, în care se întrezăresc urmele unei ferestre bifore similare cu cea de la nivelul inferior. Registrele ultimelor două etaje sunt marcate la exterior prin cornişe din piatră plasate la cota solbancurilor ferestrelor, marcând îngustarea zidurilor în elevaţie.

Din cele trei faze de construcţie identificate prin săpăturile arheologice din 1955, doar ultimele două au o oarecare relevanţă pentru istoria edificiului. O încercare de reconstituire grafică a planului bazilicii pe baza rezultatelor acestor săpături, ar conduce spre o structură trinavată, cu navele laterale extinse spre est prin două încăperi care încadrau corul şi un turn excentric la vest, în faţa colateralei sudice (Fig.12). Fundaţiile zidurilor transversale descoperite de o parte şi de alta a arcului triumfal, sugerează o dispoziţie arhaică a părţii răsăritene, în care sanctuarul era flancat de două încăperi anexe, o soluţie practicată în arhitectura bazilicilor paleocreştine şi perpetuată în construcţiile bisericilor catolice până în perioada romanică[12]. În Transilvania, această rezolvare a părţii răsăritene apare la câteva monumente din faza de tranziţie de la romanic la gotic, situate Ţara Bârsei (bisericile parohiale din Hălmeag şi Hărman, biserica Sf. Bartolomeu din Braşov). Profilul ogivei relevate de Rudolf Wagner este un exponent al tipului de mulură cu pinten sau cioc, care a circulat din din vestul Angliei până în Regatul Ungariei la monumente de arhitectură civilă şi religioasă de prim rang. Perioada de răspândire a acestei muluri cuprinde intervalul dintre deceniul doi şi al treilea sfert al secolului al XIII-lea, cu diverse variante de profilare a torului ogivei[13]. Printre construcţiile maghiare la care apar profile din această categorie, se numără biserica abaţiei benedictine din Jak, biserica mănăstirii premonstratense din Zsámbék, biserica parohială din Sopronhorpács, capela palatului regal din Esztergom şi biserica mănăstirii dominicane din Insula Margareta, o fundaţie regală consacrată în 1259[14] (Fig.13). În Transilvania, un profil asemănător a fost utilizat la bolta sălii capitulare din conventul dominican de la Vinţu de Jos (jud. Alba).

Repere documentare

Informaţiile despre biserica medievală din Rodna se sprijină pe o bază documentară relativ săracă, alcătuită din câteva menţiuni în izvoare, din relatări din perioada administraţiei habsburgice şi din documente vizuale din prima jumătate a secolului al XIX-lea. Istoria bisericii se leagă de cea a localităţii, care în secolul XIII era un important centru minier de exploatare a argintului, situat pe domeniul reginei şi populat cu colonişti germani. Cucerită de tătari la marea invazie din 1241-42, Rodna era la vremea respectivă o aşezare prosperă cu caracter rural (*villa*), lipsită de ziduri de apărare şi de amenajări defensive[15]. În deceniile următoare, documentele atestă o administraţie proprie printr-un consiliu alcătuit dintr-un jude şi 12 juraţi dispuşi de rege[16], care din 1270 era bazată pe un cod juridic ce reglementa drepturile civile şi activităţile de minerit[17]. Consiliul avea sigiliu propriu şi drepturi notariale, după cum indică actul emis la Rodna în 20 decembrie 1268 privind o tranzacţie de bunuri între greavii Rotho şi Henric, printre care o curte întărită, dotată cu un turn de piatră şi o casă din lemn[18]. Pe lângă activităţile de bază legate de minerit, locuitorii aveau îndeletniciri în sfera meşteşugurilor şi serviciilor, atestate prin existenţa unor dotări de tip han/cârciumă, abatoare, mori, măcelării, cizmării, brutării, baie publică[19].

12 Koepf, Binding 1999, 143.

13 Salontai 2002-2003, 27-33; Jansen 1984, 84-87, fig.10-12.

14 Gerevich 1971, 30-32, 37 fig.10.

15 MGH 1892, 555; Popa-Lisseanu 1935, 72.

16 Müller 1985, 21.

17 Binder 1992, 145-149; Gündisch 1993, 72-131; Gündisch 1999, 66-71; Schmidt 2004, 39-44; Moldt 2009, 159-164.

18 UB I, 99-100, nr. 118; DIR XIII/II, 115, nr. 104.

19 UB, I, 204, nr. 276; DIR XIII/II, 383, nr. 422.

http://cimec.ro / http://complexulmuzealbn.ro

Existenţa unor elemente de viaţă urbană precum şi a structurilor administrative specifice, justifică dobândirea statutului de *civitas* în a doua jumătate a secolului al XIII-lea[20].

Poziţia sa geografică pe cursul inferior al Someşului Mare, pe drumul comercial ce lega nord-estul Transilvaniei de Moldova, pe de-o parte, şi localizarea excentrică, la graniţa răsăriteană a regatului, pe de alta, au constituit deopotrivă avantaje şi dezavantaje pentru evoluţia socio-economică a localităţii miniere Rodna în evul mediu. Nu se cunosc efectele celei de a doua invazii tătare care a lovit Bistriţa, Reghinul şi Braşovul în 1284/85, dar în 1287 Rodna ocupa deja o poziţie inferioară Bistriţei, care era capitala districtului omonim[21]. Începând din secolul XIV Rodna a înregistrat un regres ireversibil care a determinat pierderea importanţei sale în zonă şi o situaţie socio-economică fragilă, marcată de decăderea exploatării miniere în perioada dinastiei angevine[22].

Informaţiile referitoare la viaţa religioasă din perioada secolelor XIII-XV sunt aproape inexistente. Cea mai veche menţiune documentară a bisericii parohiale din Rodna se află în codul redactat în jurul anului 1270 de consiliul local condus de greavul Hans, care reglementa dreptul de minerit şi drepturile civile ale locuitorilor indiferent de statutul social (*für Arm und Reich*). La paragraful 15, referitor la soarta vitelor rătăcite, se spune că animalul prins trebuia anunţat de jude parohului, care la rândul său anunţa comunitatea la biserică[23]. Este de remarcat faptul că parohul nu figurează printre martorii consemnaţi în scrisoarea de adeverire privind vânzarea bunurilor greavilor Rotho şi Henchmann, din 1268, la care participă, în schimb, fraţii franciscani şi un frate dintr-un ordin cruciat, probabil ioanit. Este unica menţiune în izvoare despre prezenţa franciscanilor la Rodna şi prima atestare a Ordinului Minorit în zonă. Nu se cunosc împrejurările fundării conventului franciscan de la Bistriţa, datat în secolul XIII pe baza arhitecturii bisericii, dar ipoteza existenţei unui aşezământ la Rodna, poate ca primă locaţie sau în stadiu provizoriu, nu ar fi lipsită de temei. Izvoarele nu conţin nici o menţiune despre prezenţa vreunui ordin monastic la Rodna, cu toate că tradiţiile locale atribuie ruinele medievale unei biserici dominicane[24] sau premonstratenze. Într-adevăr, localizarea pe un important drum comercial şi situaţia economică înfloritoare ar fi justificat instalarea ordinelor cerşetoare aici în secolul XIII, lipsa acestora putând reprezenta un indiciu al instabilităţii economice şi al insecurităţii datorate expunerii la invaziile din răsărit. În cele din urmă, atât franciscanii cât şi dominicanii au preferat Bistriţa pentru ridicarea unor aşezăminte regulamentare, care au durat până la introducerea Reformei.

În anul 1440, când domeniul Rodna a fost donat de regina Elisabeta familiei Jakch de Kusal (Coşeiu), oraşul şi satele de pe valea Rodnei erau în mare parte pustii şi depopulate[25]. Odată cu domeniul a fost transferat şi dreptul de patronaj asupra bisericii Sf. Maria, pe care-l va prelua în anul 1450 în cuantum de trei părţi Nicolae de Kemer (Camăr) de la George şi Ladislau Jakch de Kusal (Coşeiu)[26]. În 1475, regele Matia Corvin donează întregul district al Rodnei oraşului Bistriţa[27], lăsând târgului Rodna toate drepturile şi libertăţile deţinute[28]. În deceniile următoare, minele de argint din Rodna se aflau în proprietatea câtorva patricieni din Bistriţa printre care Wolfgang Forster (ajuns jude în 1519), Petrus Thar, Fabianus Eiben[29], Andreas Beuchel, precum şi a comitelui cămării din Sibiu, Johannes Lulay[30]. Pentru revigorarea vechiului centru minier, în 1520 a fost emis un privilegiu regal, prin care Rodna primea drept de târg în fiecare duminică, sigiliu şi însemne heraldice proprii, dreptul de vânzare a băuturilor alcoolice, dreptul de reconstrucţie a vechilor mine şi de deschidere a altora noi pentru orice cetăţean liber[31].

---

20 *"in civitate Rodna"*, UB I, 204, nr. 276; DIR XIII/II, 383, nr. 422.

21 UB I, 157 nr. 222; Gündisch 1993, 128.

22 Mittelstrass 1961, 64; Gündisch 1993, 129; Hegyi 2006, 54; Niedermaier 2004, 42.

23 Schmidt 2004, 42; Gündisch 1999, 69; Binder 1992, 146.

24 Wagner 1924, 21.

25 Hegyi 2006, 54.

26 Entz 1968, 158.

27 Marienburg 1813, 387-389; UB VII, nr. 4064; Csallner 1941, 26-27; Wollmann, Slotta 2004, 60.

28 Berger 1893, 48.

29 Wittstock 1860, 38-69.

30 Csallner 1941, 32.

31 Csallner 1941, 67 şi doc. 25 în anexa p. 99-100.

http://cimec.ro / http://complexulmuzealbn.ro

La începutul secolului al XVI-lea documentele consemnează o donaţie testamentară din partea Ursulei, văduva cetăţeanului bistriţean Hans Köhler, reprezentând 50 de florini pentru construcţia unei capele în Rodna[32]. Ultima ştire legată de biserică înainte de Reformă datează din anul 1516, când este atestat Symon, parohul din Rodna[33].

Evenimentele care au marcat mijlocul secolului al XVI-lea, culminând cu introducerea Reformei la Bistriţa, s-au răsfrânt şi asupra vieţii religioase de la Rodna. În 1580, aici sunt semnalaţi un predicator, Nikolaus Galaczi *verbi divini minister* şi un paroh, Michael Wagner, care era plătit de judele local[34]. La sfârşitul secolului al XVI-lea apar neînţelegeri între paroh şi localnicii care "şi-au pierdut credinţa în Dumnezeu"[35]. În perioada următoare exploatarea minieră de la Rodna înregistrează un nou regres, reflectat de rapoartele inspectorilor trimişi de Francisc Rákóczi în 1638 pentru evaluarea minelor, pe care le consideră nerentabile[36]. O imagine despre situaţia de la sfârşitul secolului al XVII-lea ne oferă raportul comisarilor imperiali din anul 1695, care indică existenţa unor case dotate cu mari pivniţe, în stare de ruină, şi a altor 140 de case încă neruinate precum şi a zidurilor (din jurul) bisericii, care fusese pe jumătate acoperită cu şindrilă de locuitori şi în care se mai păstrau vechile strane[37]. În perioada anterioară dominaţiei habsburgice, biserica din Rodna era înregistrată ca filie în cadrul capitlului Bistriţa, alături de cele din satele Domneşti (Bilak) şi Cepari (Tschippendorf, Csepan)[38].

După instituirea administraţiei austriece asupra minelor de la Rodna, mult timp nu au existat reglementări privind viaţa spirituală a populaţiei. În 1754 districtul Rodnei a devenit zonă militarizată cu regimente de graniţă, iar în 1766 este consemnată mutarea temporară a locuitorilor saşi şi unguri împreună cu parohul protestant, Lukas Wester, la Neudorf[39] (Oberneudorf, Satu Nou, la 12 km est de Bistriţa). La 26 iuie 1767, Franz von Gerstoff recomanda oficiului minier din Rodna să ia în considerare permisiunea cedării bisericii protestante ruinate ("das geweste protestantische Betthaus") comunităţii catolice pentru militarii de graniţă de la administraţia minelor. Biserica era descrisă drept o modestă casă de rugăciuni din zidărie ("kleine gemauerte Betthaus") care "nu era altceva decât sanctuarul vechii biserici catolice ruinate", iar catolicii doreau să o poată folosi şi ei, chiar dacă "aceasta abia putea cuprinde 20 de persoane" ("dieses kaum 20 Personen fassen konnte"). Din această perioadă datează clopotniţa din lemn aflată azi în curtea bisericii[40]. În 1769 s-a aprobat întreţinerea unui preot catolic şi a unui dascăl, slujbele fiind ţinute într-o veche capelă din lemn ("die alte in schlechten Stand bestellte Haus Capelle")[41], până în 1823, când a fost terminată construcţia bisericii catolice. Starea vechii biserici este reflectată în solicitarea înaintată autorităţilor în anul 1817 de comunitatea protestantă din Rodna, alcătuită din 34 de saşi lutherani şi 39 de unguri reformaţi, pentru sprijin în reconstrucţia bisericii parohiale şi a şcolii "care de la militarizarea Văii Rodnei stau pustii"[42].

Situaţia vestigiilor bisericii parohiale în secolul XIX este înfăţişată într-o serie de documente vizuale, printre care o schiţă de plan, redată în raportul geologului Franz Pošepný din 1863, care conţine şi o descriere a ansamblului[43]. Planul prezintă o încercare de reconstituire a bazilicii în viziunea autorului, bazată pe corelarea structurilor păstrate cu urme din fundaţiile zidurilor şi din elevaţia stâlpilor navei[44] (Fig.14). Pošepný presupunea că la actuala biserică s-au preluat o parte din structurile corului şi navei centrale aparţinând unei bazilici construite după marea invazie tătară în stil gotic timpuriu; încadrarea stilistică era argumentată pe baza unor rozete, ancadramente de ferestre (de la turn ?) şi a capitelurilor "stâlpilor centrali acum înzidiţi". Se mai

32 Csallner 1941, 68.

33 Entz 1968, 158.

34 Berger 1995, 316 nr. 4728, 331 nr. 4783, 341 nr. 4817.

35 Berger 1995, 390 nr. 4994.

36 Csallner 1941, 56.

37 Slotta, Wollmann, Dordea 1999 (II), 524.

38 Csallner 1941, 61.

39 Csallner 1941, 86.

40 Csallner 1941, 137.

41 Wollmann, Slotta 2004, 82.

42 Csallner 1941, 105.

43 Slotta, Wollmann, Dordea 2004, VII, Gutachten, 252-254.

44 Slotta, Wollmann, Dordea 2004, VII, Gutachten, 253.

http://cimec.ro / http://complexulmuzealbn.ro

spune că materialul de construcţie este piatra din carierele locale, respectiv trahitul la zidărie şi gresia de tuf la elementele sculptate, ambele din categoria rocilor vulcanice.

Imaginile redate în gravuri şi ilustrate vechi arată că până spre mijlocul secolului al XIX-lea se mai păstrau elevaţia navei împreună cu faţada de vest şi cu turnul în stadiu de ruină[45] (Fig.15). Biserica apare ca o sală lipsită de acoperiş, care ocupa nava centrală a bazilicii de secol XIII, având faţada principală terminată cu pinion străpuns de un oculus şi o intrare la vest printr-un portal în arc frânt; la exterior, pe latura de nord, se păstrau fragmente din zidurile unei încăperi aflate lângă cor, care probabil jucase rol de sacristie. Atât aspectul navei cât şi poziţia acesteia faţă de turn arată că era vorba de o construcţie refăcută, care la rândul ei se afla în pragul ruinei.

Faze constructive

Edificiul din secolul XIX corespunde fazei de reconstrucţie reperate la săpăturile din 1955 prin fundaţiile descoperite în casetele B, C şi D, aferente laturilor de nord şi sud ale navei. Fundaţia în T ar fi un indiciu pentru existenţa unui şir de stâlpi la nord, care ulterior au fost zidiţi şi s-au practicat ferestre, dar în lipsa altor dovezi rămâne doar o ipoteză. Cert este că în ultimul stadiu nava arăta ca o sală ceva mai lată şi mai scundă decât nava centrală a bazilicii; la reconstrucţia navei s-au realizat fundaţii noi pentru zidurile longitudinale, respectiv la nord pe locul arcadei spre colaterala nordică, iar la sud pe un traseu glisat spre sud, rezultând o navă dezaxată faţă de cor (Fig.16). La refacerea părţii răsăritene s-au folosit fundaţiile vechilor ziduri, printre care cele ale încăperii de pe latura de nord a corului, care a fost probabil transformată în sacristie; nu se ştie dacă încăperea de sud a fost şi ea reconstruită, sau nu. Este posibil ca la faţada de vest să fi fost preluată partea inferioară a navei centrale bazilicale, deşi portalul în arc frânt redat în gravuri arată mai curând ca un portal secundar, care pare realizat cu spolii provenite de la bazilică. În lipsa altor indicii, pentru datarea acestei faze s-ar putea specula secolul XV sau începutul secolului al XVI-lea, când activitatea minieră a cunoscut o revigorare, iar localităţii i-au fost conferite unele privilegii.

Una din problemele lăsate nelămurite de cercetarea arheologică din 1955 este încadrarea ruinelor în succesiunea fazelor de construcţie. Aparent, faza de refacere a bisericii medievale de la Rodna nu a vizat şi turnul, care este redat în toate planurile ca un volum alipit navei. Postura singulară şi dezaxată a turnului poate genera diverse ipoteze, respectiv aceea a unui turn unic de biserică, ca parte dintr-o pereche de turnuri încadrând un nartex la vest[46], sau aceea a unui donjon extins într-o altă fază cu o biserică[47].

Tipologia locuinţelor nobilare medievale din Transilvania situate în intravilan constituie o temă puţin studiată, exemplele cunoscute fiind în general abordate în contextul mai larg al cercetării arhitecturii de apărare[48]. Cazul special al turnurilor locuinţă din mediul urban a fost tratat de Hermann Fabini pentru Sibiu, dar edificiile sunt târzii, din a doua jumătate a secolului al XV-lea[49]. Cele mai timpurii exemple de reşedinţe nobiliare în interiorul localităţilor datează din secolul XIII şi cuprind turnurile greavilor din Câlnic şi Gârbova[50]. Despre prima reşedinţă a greavilor din Rodna, se ştie că în anul 1268 ea era compusă dintr-un turn de piatră cu o casă de lemn alături şi "o curte întărită de jur împrejur" cu domeniu (*turris lapidea et domus lignea apud turrim et curiam circummunitam cum fundo*)[51]. Mai târziu, în 1296, locuinţa greavului Nicolae se afla într-un palat situat "în oraşul Rodna" (*in civitate Rodna...supra dicti palatii quo ipse comes Nycolaus moratur*)[52] şi care se presupune că provenea din transformarea reşedinţei cu turn, atestate în 1268.

Asocierea turnurilor medievale nobiliare cu edificii ecleziastice a îmbrăcat forme şi evoluţii diverse, de la capele particulare în construcţii independente ori amenajate în turnurile locuinţă sau în ansambluri rezidenţiale (palate) până la încorporarea unor spaţii locuibile în edificiile religioase. În Europa apuseană şi

45 Adresez şi pe această cale mulţumirile mele domnului dr. Corneliu Gaiu pentru sprijinul acordat pe parcursul cercetării.

46 Wagner 1924, 22; Vătăşianu et alii 1957, 213.

47 Gündisch 1993, 47 şi p. 123 nota 6.

48 Rusu 2005; Gerő 1955; Popa 1972, 54-66.

49 Fabini 1975, 27-45.

50 Popa 1972, 60.

51 UB I, 99-100, nr. 118.

52 UB I, 204, nr. 276.

http://cimec.ro / http://complexulmuzealbn.ro

centrală acest fenomen a fost materializat, printre altele, prin masive turnuri adăugate bisericilor abaţiale sau catedrale, care îndeplineau şi funcţiuni de locuit pentru o elită laică sau religioasă[53]. Există şi cazuri în care turnuri nobiliare au fost la un moment dat integrate în construcţii sau ansambluri ecleziastice din epoci diferite, ilustrate de regulă printr-o biserică gotică şi un turn romanic (Vişcri, Gârbova, Moşna? Ruja[54]?). Nu la toate edificiile însă, folosinţa iniţială a turnului ca donjon a putut fi dovedită şi nici funcţiunea acestuia în cadrul edificiului eclesiastic nu a fost pe deplin lămurită. Aspectul acestor turnuri diferă însă de cel al turnului de la Rodna prin masa continuă a zidurilor, prevăzute cu foarte puţine deschideri. Valenţele funcţionale multiple ale turnurilor medievale, fie că sunt funcţiuni integrate şi contemporane fie rezultate din reconversii ulterioare, fac adesea dificilă încadrarea într-un program de arhitectură clar definit. Mai apare şi criteriul perioadei istorice, contextului socio-economic, amplasamentului în intravilan sau extravilan, în ansamblu urban fortificat sau nu etc.

Turnul de la Rodna conţine elemente care l-ar califica drept mai mult decât un simplu turn de biserică, cum ar fi nivelul inferior izolat de restul construcţiei şi masivitatea zidurilor. Subsolul boltit cilindric nu este specific clopotniţelor, îl găsim în schimb la turnurile nobiliare, unde poate fi complet orb şi accesibil din interior (Câlnic) sau poate avea o intrare proprie din exterior fără comunicare cu nivelurile superioare[55]. În cazul turnurilor nobiliare, intrarea în locuinţă era asigurată pe la etaj, printr-o scară mobilă cu podest rabatabil. La Rodna, accesul în turn se făcea pe la nivelul al doilea, prin încăperea cu boltă în cruce, care avea comunicare cu nava printr-o uşă plasată lângă scară. Nu se ştie dacă nivelurile superioare mai aveau vreo intrare din exterior. În zidul turnului nu se văd urme de divizare pe verticală cu excepţia primelor două niveluri inferioare boltite, dar se pare că peste nivelul al treilea a existat un planşeu pe grinzi din lemn ale cărui urme au dispărut între timp. Divizarea pe verticală ar fi unul din elementele determinante în deosebirea turnurilor locuinţă şi de apărare, de turnurile clopotniţă, care sunt de regulă lipsite de planşee la nivelurile superioare[56].

Construcţia turnului de la Rodna ar putea fi apreciată prin deceniul şase al secolului al XIII-lea, cam în aceeaşi perioadă cu bazilica[57]. Elementul principal pentru datare este fereastra biforă de la etajul al doilea, un exponent al romanicului târziu ilustrat prin arcul de descărcare semicircular încadrând golurile geminate cu trilobi decupaţi în piatră şi susţinuţi de montanţi cu capiteluri. Un alt detaliu care se cuvine menţionat este nişa în arc frânt de pe peretele răsăritean al încăperii boltite în cruce, care ar putea fi o nişă de altar, existând posibilitatea ca această încăpere să fi servit drept capelă privată sau oratoriu. Funcţiunea nu ar fi străină unui turn locuinţă dar nici unui turn de biserică[58]. Nu se ştie dacă această încăpere avea comunicare cu o presupusă tribună de vest a bazilicii, a cărei existenţă este invocată de autorii cercetărilor din 1955[59].

Având în vedere că bazilica şi turnului aparţin din punct de vedere stilistic aceleeaşi perioade, opinia lui Rudolf Wagner privind încadrarea edificiului în categoria bisericilor prevăzute cu funcţii defensive nu pare lipsită de temei[60]. O serie de biserici romanice din zona Crişanei au avut turnuri masive cu o potenţială componentă defensivă, cum ar fi cele de la Tămaşda, Uilacul Şimleului şi Sânnicolaul de Beiuş. Turnul bisericii reformate din Uilacul Şimleului are la parter o încăpere boltită cu acces lateral din exterior, care, potrivit unei tradiţii locale, fusese folosită ca temniţă[61]. Tămaşda (Pons Thomae, Tamáshida) a fost un important târg săsesc situat pe malul Crişului Negru, devastat la marea invazie din 1241/42[62]; din ruina bazilicii situate la marginea de sud a satului, mai dăinuie doar turnul romanic masiv, cu cinci etaje.

53 Mrusek 1973, 157.

54 Ţiplic et alii 2004, 189-190.

55 Mrusek 1973, 37.

56 Mrusek 1973, 149.

57 Entz 1963, 34; Vătăşianu et alii 1957, 214.

58 Rusu 2004, 99-125; Grasser 2004, 296-297; Marosi 2008, 207-209.

59 Se face referire la încăperea din turn ca parte a tribunei de vest, Vătăşianu et alii 1957, 213.

60 "În orice caz, a fost o biserică de apărare, construită pentru ocrotirea şi refugiul creştinilor din acest ţinut împresurat şi locuit de păgâni", Wagner 1924, 21.

61 Avram 1969, 27-30. Prima menţiune documentară a bisericii datează din anul 1257, Entz 1968, 160.

62 Avram 1969, 21-22; Vătăşianu 1959, 35-36.

http://cimec.ro / http://complexulmuzealbn.ro

Concluzii

Vestigiile păstrate corelate cu rezultatele cercetărilor arheologice şi cu informaţiile din sursele documentare relevă mai multe faze de construcţie, dintre care cea mai importantă este cea a unei bazilici de secol XIII cu un turn excentric pe faţada de vest. Profilul ogivei şi mulurile arhivoltei portalului actual indică o legătură a meşterilor constructori cu atelierele care au lucrat pe la mijlocul secolului al XIII-lea la Buda, pe şantierul regal al mănăstirii călugăriţelor dominicane. Cauzele distrugerii bazilicii nu se cunosc, ele ar putea fi speculate pe seama invaziei tătare din 1284/85 sau a decăderii economice a localităţii în secolul XIV, cert este că a urmat o reconstrucţie sub forma unei biserici cu o navă mai scundă, lipită de turn şi dezaxată faţă de cor. Dovezile privind relaţia turnului cu bazilica sunt deocamdată neclare. Zidurile construite la baza turnului cu ocazia restaurărilor prezintă două structuri distincte, în timp ce urma de pe turn a zidului navei centrale ar indica o legătură organică între cele două structuri. Nici planul săpăturilor din 1955 nu aduce mai multă lumină în clarificarea frontului vestic al bazilicii, fiind probabil considerat soluţionat de ruinele existente.

Situaţia actuală a ruinei de la Rodna reflectă în bună măsură intervenţiile restaurărilor moderne, prin care s-a recurs la reconstrucţia parţială a unor ziduri despre care nu avem certitudinea că aparţin fazei de secol XIII. Relaţia constructivă dintre turn şi nava bazilicii este dificil de clarificat doar pe baza elevaţiilor existente. Zidurile refăcute de la baza turnului au generat o situaţie marcată de ambiguitate în relaţia acestuia cu biserica, datorită faptului că au fost tratate ca aparţinând aceluiaşi edificiu de secol XIII. În realitate, doar turnul aparţine acestei faze, în vreme ce zidul cu portalul în arc frânt datează din etapa de refacere a bisericii, care, aparent, nu a mai fost legată structural de turn. Nu se ştie care era starea turnului la acea dată, dar se pare că odată cu refacerea navei a fost obturat accesul în încăperea de lângă scară, prin urmare este posibil ca el să fi fost abandonat în stare de ruină.

Ruina de la Rodna reprezintă un monument inedit în peisajul arhitecturii medievale transilvănene. Ea păstrează mărturiile unui edificiu ecleziastic care a fost supus reconstrucţiei şi transformărilor până în epoca modernă. Cercetarea sa presupune o problematică complexă, care ar necesita o abordare integrată a istoriei edificiului, corelată cu evoluţia arhitectural-urbanistică în contextul specific al localităţilor miniere din evul mediu.

The Medieval Ruins at Rodna
(Abstract)

Within the building complex of the greek-catholic church at Rodna (Bistrita-Nasaud County) lay the remains of the medieval parish church, consisting of a ruined tower and a fragment of the nave's western wall. The ruins underwent some conservation works in the early 20th century and were object of an archaeological survey in 1955, which revealed three periods of construction. The main phase was identified as belonging to a 13th century basilica with the choir joined by two chambers, followed by a reconstruction materialized in a lesser nave. Unfortunately, the archaeological investigation did not consider the constructive relation between the eccentric tower and the basilica, in order to determine whether they belonged to the same phase, or not. Judging from the representations rendered by visual documents dating back to 19th century, one can assume that the present ruins display two building phases, e.g. the 13th century structures featured by the tower, and the reconstruction embodied by the church's western wall. The rib fragment rendered by architect Rudolf Wagner in his 1923 record, shows a similar profile with those of the dominican nunnery founded by the Hungarian royal family on Margaret Island and consecrated in 1259. It is to presume a close bond between the two workshops, view that Rodna was a royal mining town during the Middle Ages and most likely the queen was patron of the parish church until 1440, when the domain of Rodna was donated to the Jakcs of Kusal family.

http://cimec.ro / http://complexulmuzealbn.ro

Bibliografie

Avram 1969	Alexandru Avram, *Arhitectura romanică din Crişana*, Oradea, 1969.
Berger 1893	Albert Berger, Urkunden-Regesten aus dem alten Bistritzer Archive von 1203 bis 1490, *Program des evangelischen Obergymnasiums A.B. zu Bistritz*, 1893.
Berger 1995	Albert Berger, *Urkunden-Regesten aus dem Archiv der Stadt Bistritz in Siebenbürgen*, III, Köln Weimar Wien, 1995.
Binder 1992	Paul Binder, Oraşul Rodna în secolul al XIII-lea, în: *Anuarul Institutului de Istorie Cluj-Napoca*, XXXI, 1992, 145-149.
Csallner 1941	Emil Csallner, *Denkwürdigkeiten aus dem Nösnergau*, Bistritz, 1941.
Csányi, Lux 1943	Csányi Károly, Lux Géza, Árpádkori templom romjai Óradnán. Ruine einer Kirche aus der Arpadenzeit Oradna (Siebenbürgen), în: *Technika*, 1943, nr. 2. 91-93.
DIR	*Documente privind Istoria României*, v. XIII, C. Transilvania, vol.II, Bucureşti, 1952.
Entz 1963	G. Entz, Le chantier cistercien de Kerc, în: *Acta Historiae Artium Academiae Scientiarum Hungaricae*, IX/1-2, 1963, 3-38.
Entz 1968	G. Entz, Die Baukunst Transsilvaniens im 11.-13. Jahrhundert, II, în: *Acta Historiae Artium Academiae Scientiarum Hungaricae*, XIV/3-4, 1968, 127-176.
Fabini 1975	Hermann Fabini, Patriziertürme des späten Mittelalters in Hermannstadt, în: *Siebenbürgen als Beispiel europäischen Kulturaustausches*, Köln Wien, 1975, 27-45.
Gerevich 1971	László Gerevich, *The Art of Buda and Pest in the Middle Ages*, Budapest, 1971.
Gerő 1955	Gerő László, *Magyarországi Várépitészet*, Budapest, 1955.
Grasser 2004	Stephan Grasser, *Die Kathedralen von Lausanne und Genf und ihre Nachfolge. Früh- und hochgotische Architektur in den Westschweiz (1170-1350)*, Berlin, 2004.
Gündisch 1993	Konrad Gündisch, *Das Patriziat siebenbürgischer Städte im Mittelalter*, Köln, 1993.
Gündisch 1999	Konrad Gündisch, Rodenau im 13. Jahrhundert und das Rodenauer Bergrecht, în: Rainer Slotta, Volker Wollmann, Ion Dordea (Hrsg.), *Silber und Salz in Siebenbürgen*, I, Bochum, 1999, 66-71.
Hegyi 2004	Hegyi Géza, Radna és a Radna-völgy a középkorban (1241-1469/1475), în: *Erdélyi Múzeum*, 68/3-4, 2006, 33-54.
Jansen 1984	Virginia Jansen, Architectural remains of King John´s Abbey Beaulieu (Hampshire), în: *Studies in Cistercian Art and Architecture*, vol.II, Kalamazoo, 1984, 76-113.
Koepf, Binding 1999	Hans Koepf, Günther Binding, *Bildwörterbuch der Architektur*, Ed. III, Stuttgart, 1999.
Marienburg 1813	Lucas Joseph Marienburg, *Geographie des Grossfürstenthums Siebenbürgen*, (II), Hermannstadt, 1813 (reprint Ernst Wagner (Hrsg.), seria *Schriften zur Landeskunde Siebenbürgens*, 12, Köln Wien, 1987).
Marosi 2008	Ernö Marosi, Pfarrkirchen im mittelalterlichen Ungarn im Spannungsfeld der beharrenden Kräfte der Gesellschaft und Zunehmender Bildungsansprüche, în: Nathalie Kruppa (Hrsg.), *Pfarreien im Mittelalter. Deutschland, Polen, Tschechien und Ungarn im Vergleich*, Göttingen, 2008, 201-222.
MGH 1892	Rogerii Miserbile Carmen Super Destructione Regni Hungariae Per Tartaros Facta, *Monumenta Germaniae Historica*, XXIX, Hanovra, 1892.
Mittelstrass 1961	Otto Mittelstrass, *Beiträge zur Siedlungsgeschichte Siebenbürgens im Mittelalter*, München, 1961.
Moldt 2009	Dirk Moldt, *Deutsche Stadtrechte im mittelalterlichen Siebenbürgen: Korporationsrechte-Sachsenspiegelrecht-Bergrecht*, seria Studia Transylvanica, Köln Weimar Wien, 2009.
Mrusek 1973	Hans-Joachim Mrusek, *Gestalt und Entwicklung der feudalen Eigenbefestigung im Mittelalter*, Berlin, 1973.
Müller 1985	Georg Eduard Müller, *Stühle und Distrikte als Unterteilungen der Siebenbürgisch-Deutschen Nationsuniversität 1141-1876*, Köln Wien, 1985.
Niedermaier 2004	Paul Niedermaier, *Städtebau im Mittelalter. Siebenbürgen, Banat und Kreischgebiet (1348-1541)*, Köln Weimar Wien, 2004.
Popa 1972	Radu Popa, Cetăţile din Ţara Haţegului, în: *Buletinul Monumentelor Istorice*, XLI/3, 1972, 54-66.
Popa-Lisseanu 1935	George Popa-Lisseanu, "Carmen miserabile". Cântecul de jale al lui Rogerius, în: *Izvoarele istoriei românilor*, V-VI, Bucureşti 1935, 59-91.

http://cimec.ro / http://complexulmuzealbn.ro

Rusu 2004 — Adrian Andrei Rusu, Capele şi cetăţi din Transilvania şi vecinătăţile ei în secolele XIII-XIV, în: *Arhitectura religioasă medievală din Transilvania*, III, Satu Mare, 2004, 99-125.

Rusu 2005 — Adrian Andrei Rusu, *Castelarea Carpatică*, Cluj-Napoca, 2005.

Salontai 2002-2003 — Mihaela Sanda Salontai, Profile de ogive cu pinteni în arhitectura Europei central-răsăritene din secolul al XIII-lea, în: *Ars Transsivaniae*, XII-XIII/2002-2003, 27-33.

Schmidt 2004 — Reinhard Schmidt, Das Bergrecht von Rodenau, în: Rainer Slotta, Volker Wollmann, Ion Dordea (Hrsg.), *Silber und Salz in Siebenbürgen*, VII, Bochum, 2004, 39-44.

Slotta, Wollmann, Dordea 1999 (I) Rainer Slotta, Volker Wollmann, Ion Dordea, *Silber und Salz in Siebenbürgen. Katalog zur Ausstellung im Deutschen Bergbau-Museum vom 27. August bis zum 31. Dezember 2000.* Bd. I, Bochum, 1999.

Slotta, Wollmann, Dordea 1999 (II) Rainer Slotta, Volker Wollmann, Ion Dordea, *Silber und Salz in Siebenbürgen*, Bd. II (Quellen aus dem Montan-Thesaurariats-Archiv von Cluj-Napoca/Klausenburg), Bochum, 1999.

Treiber 1971 — Gustav Treiber, *Mittelalterliche Kirchen in Siebenbürgen. Beiträge zur Baugeschichte aufgrund der Raumverhältnisse*, München, 1971, 25 - 26.

Ţiplic et alii 2004 — Maria-Emilia Crângaci-Ţiplic, Zeno-Karl Pinter, Ioan-Marian Ţiplic, Biserica evanghelică din Ruja. Studiu istoric şi arheologic, în: *Arhitectura religioasă medievală din Transilvania*, III, Satu-Mare, 2004, 183-192.

UB — Franz Zimmermann, Carl Werner, *Urkundenbuch zur Geschichte der Deutschen in Siebenbürgen*, Bd. I, Hermannstadt, 1892; Gustav Gündisch, Herta Gündisch, Konrad Gündisch, Gernot Nussbächer, Bd. VII, Bucureşti, 1991.

Vătăşianu et alii 1957 — Virgil Vătăşianu, Dumitru Protase, Mircea Rusu, Şantierul arheologic Rodna. Raport 1955, în: *Materiale şi cercetări arheologice*, IV, 1957. 211-218.

Vătăşianu 1959 — Virgil Vătăşianu, *Istoria artei feudale în ţările române*, Bucureşti, 1959, 116-117.

Wagner 1924 — Rudolf Wagner, Ruinele bisericii din Rodna-Veche, în: *Comisiunea Monumentelor Istorice. Secţiunea din Transilvania şi Ţinuturile Mărginaşe*, Cluj, 1924. 19-22.

Wittstock 1860 — Heinrich Wittstock, Nösner Zustände unter Wladislaus II. und Ludwig II. 1490-1526, în: *Archiv des Vereins für Siebenbürgische Landeskunde*, NF, IV/3, 1860, 1-102.

Wollmann, Slotta 2004 Volker Wollmann, Rainer Slotta, Der Bergort Rodenau und seine Denkmäler, în: Rainer Slotta, Volker Wollmann, Ion Dordea (Hrsg.), *Silber und Salz in Siebenbürgen*, Bd. VII (Rodenau´s Silber - Bistritz´ Glanz. Zur Geschichte und Entwicklung eines Bergorts in den Karpaten), Bochum, 2004, 45-142.

http://cimec.ro / http://complexulmuzealbn.ro

Fig. 1. Ansamblul bisericii greco-catolice cu ruinele

http://cimec.ro / http://complexulmuzealbn.ro

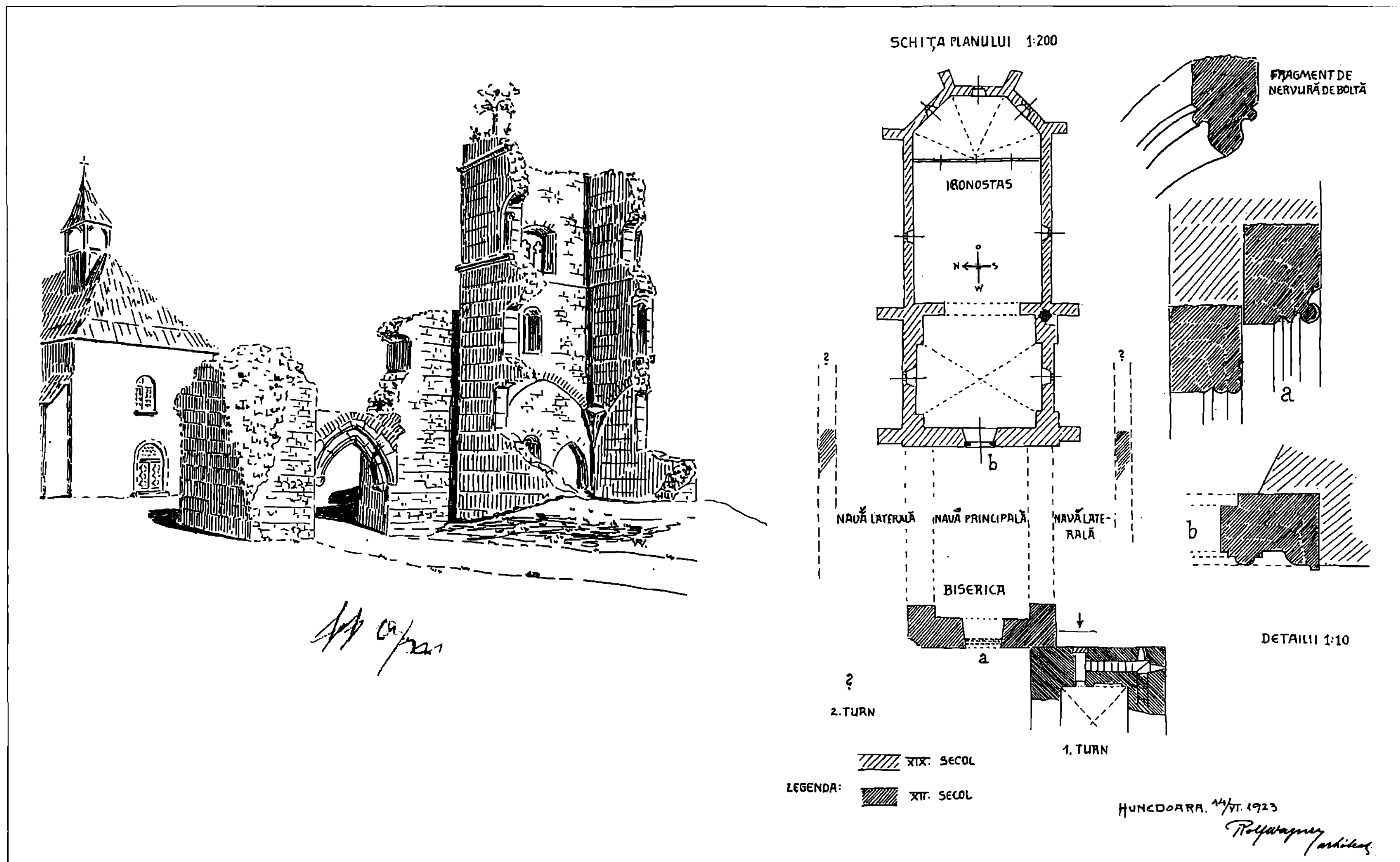

Fig. 2. Releveu Rudolf Wagner, 1923 (Arhiva CMI, Muzeul Naţional de Istorie a Transilvaniei, inv. nr. C3 4933)

http://cimec.ro / http://complexulmuzealbn.ro

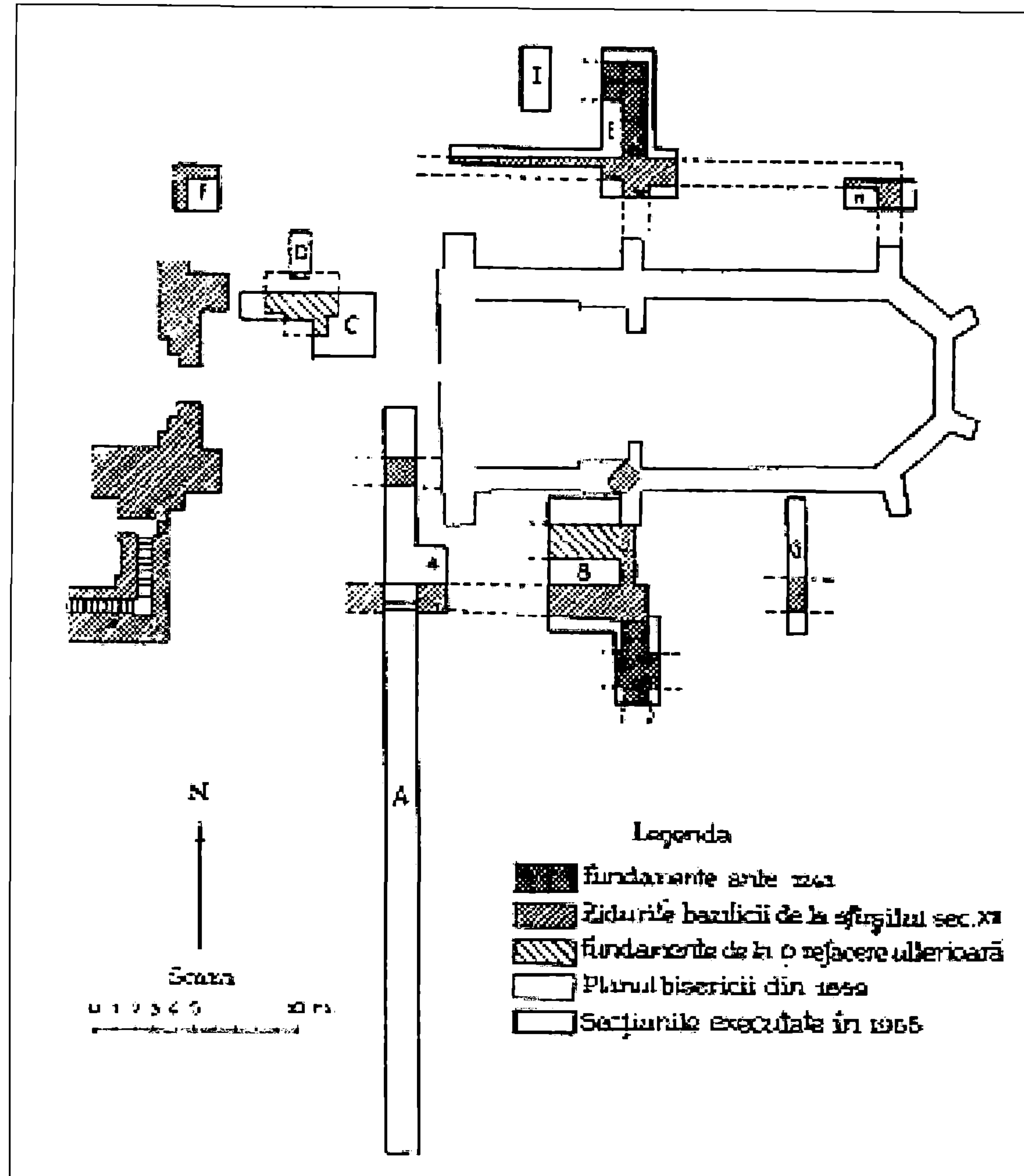

Fig. 3. Planul săpăturilor arheologice din 1955 (după Vătăşianu et alii 1957)

http://cimec.ro / http://complexulmuzealbn.ro

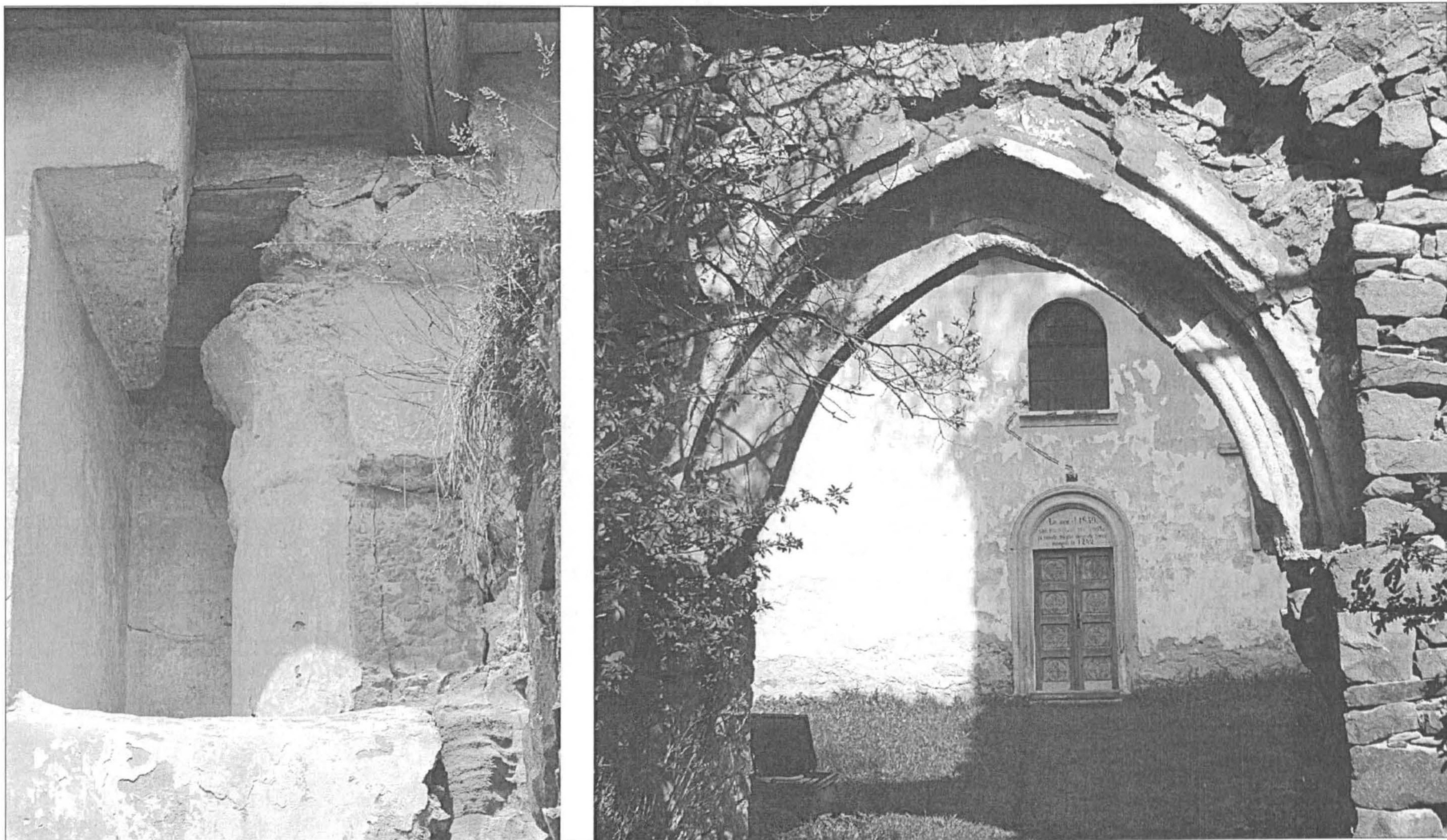

Fig. 4. Vestigii de plastică arhitectonică conservate in situ: fragment de coloană angajată cu capitel, zidit în peretele sudic al bisericii, şi arcul portalului gotic

http://cimec.ro / http://complexulmuzealbn.ro

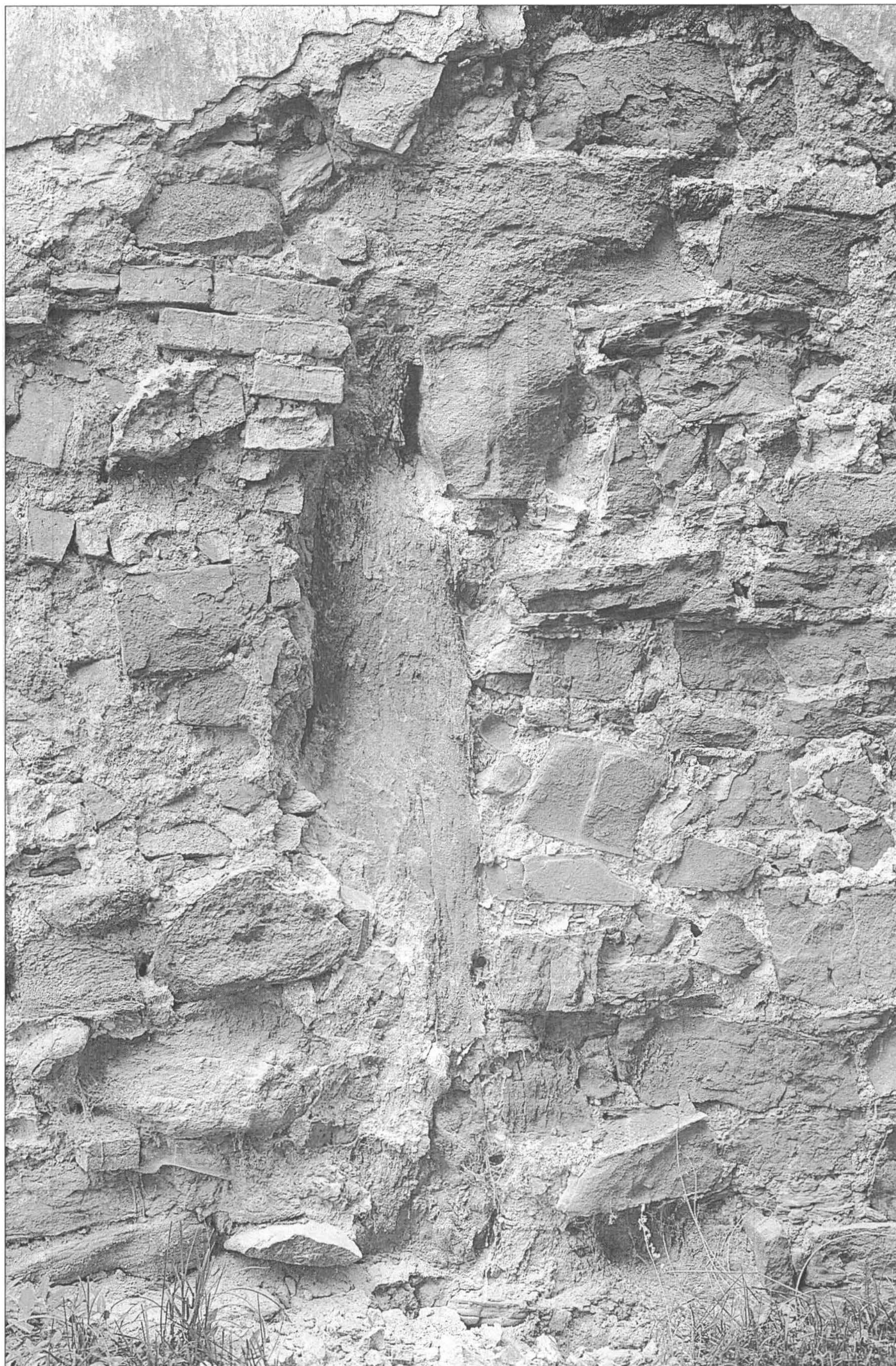

Fig. 5. Elemente refolosite ca material de construcţie la zidurile actualei biserici

http://cimec.ro / http://complexulmuzealbn.ro

Fig. 6 Biserica greco-catolică, latura de nord, fragment de colonetă angajată lângă contrafortul median

http://cimec.ro / http://complexulmuzealbn.ro

Fig. 7. Biserica greco-catolică, ancadrament zidit în peretele nordic al altarului

http://cimec.ro / http://complexulmuzealbn.ro

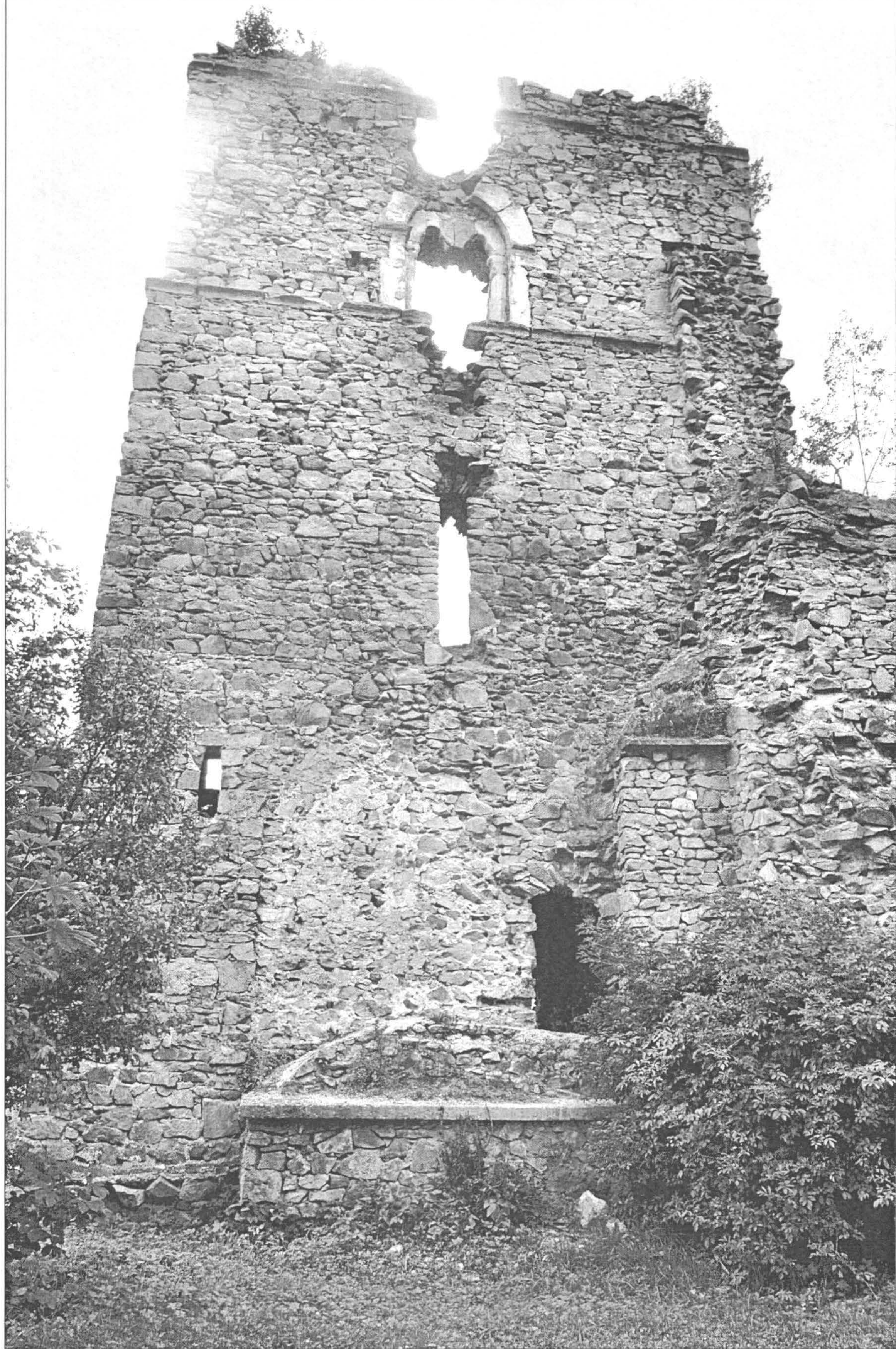

Fig. 8. Ruina turnului, faţada de est

http://cimec.ro / http://complexulmuzealbn.ro

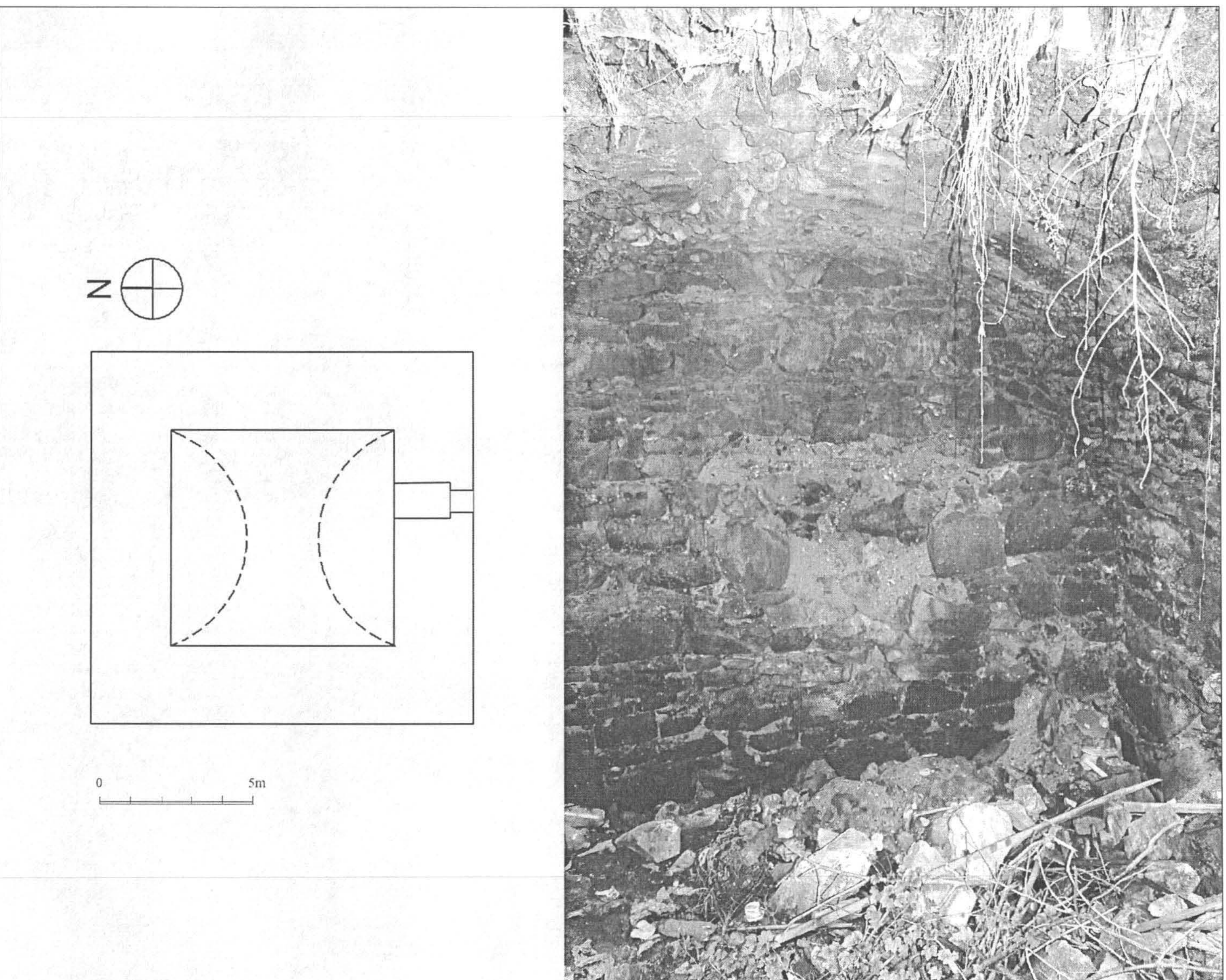

Fig. 9. Ruina turnului, nivelul inferior, plan şi vedere interioară

http://cimec.ro / http://complexulmuzealbn.ro

Fig.10. Ruina turnului, încăperea cu boltă în cruce

http://cimec.ro / http://complexulmuzealbn.ro

Fig.11. Ruina turnului, fereastra biforă

http://cimec.ro / http://complexulmuzealbn.ro

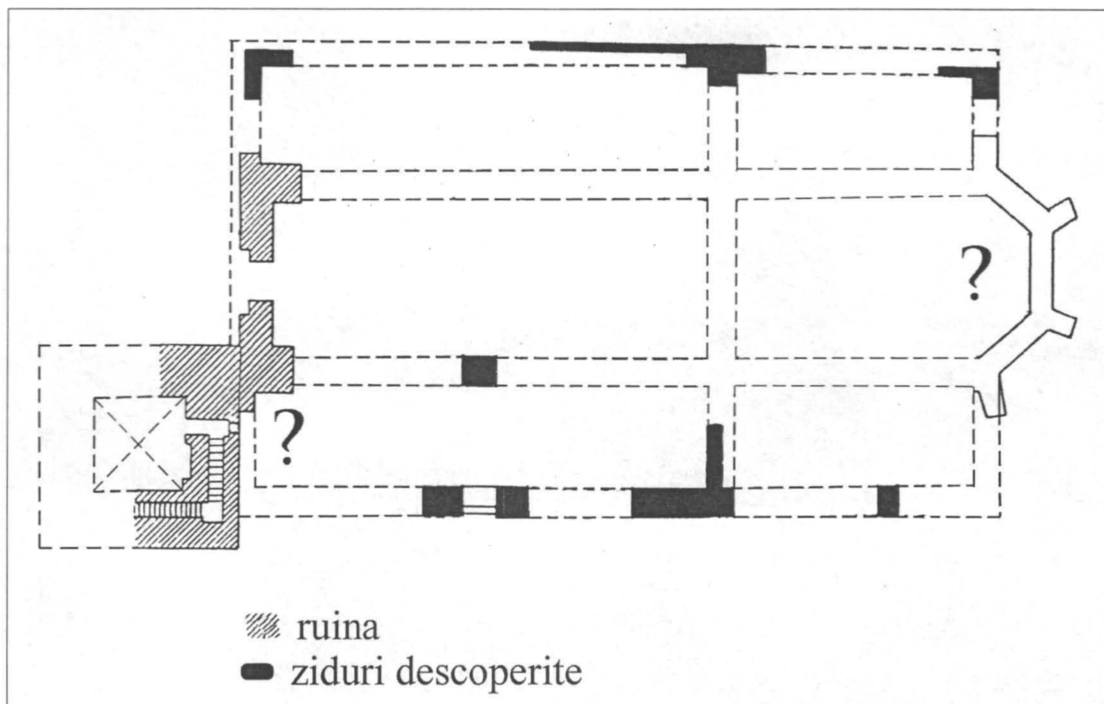

Fig.12. Reconstituirea bazilicii de secol XIII, schiţă de plan pe baza descoperirilor arheologice din 1955.

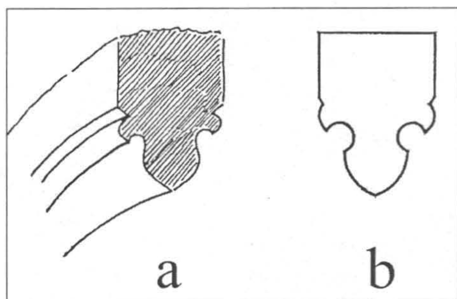

Fig.13. Profile de ogive: a) Rodna (după Wagner, 1923), b) biserica dominicană din Insula Margareta, Budapesta (după L. Gerevich)

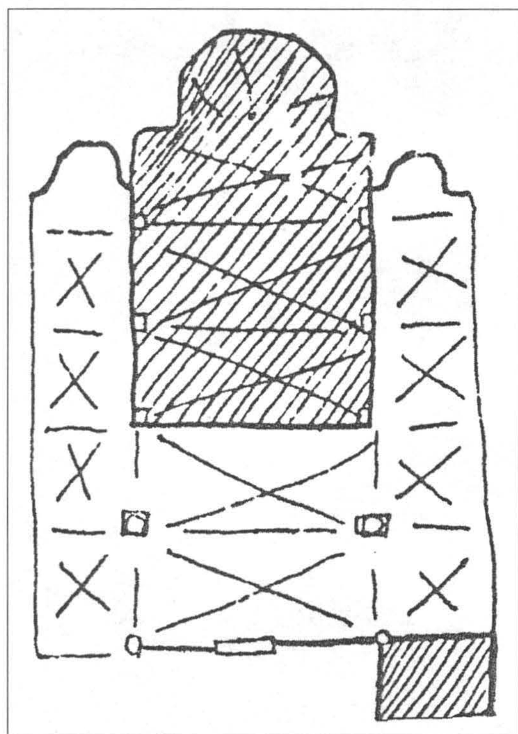

Fig.14. Schiţa de plan a bazilicii de Franz Pošepný, 1863 (după Slotta, Wollmann, Dordea 2004, p. 253)

http://cimec.ro / http://complexulmuzealbn.ro

Fig.15. Ansamblul bisericii parohiale în prima jumătate a sec. XIX, carte poştală (Muzeul Judeţean Bistriţa-Năsăud)

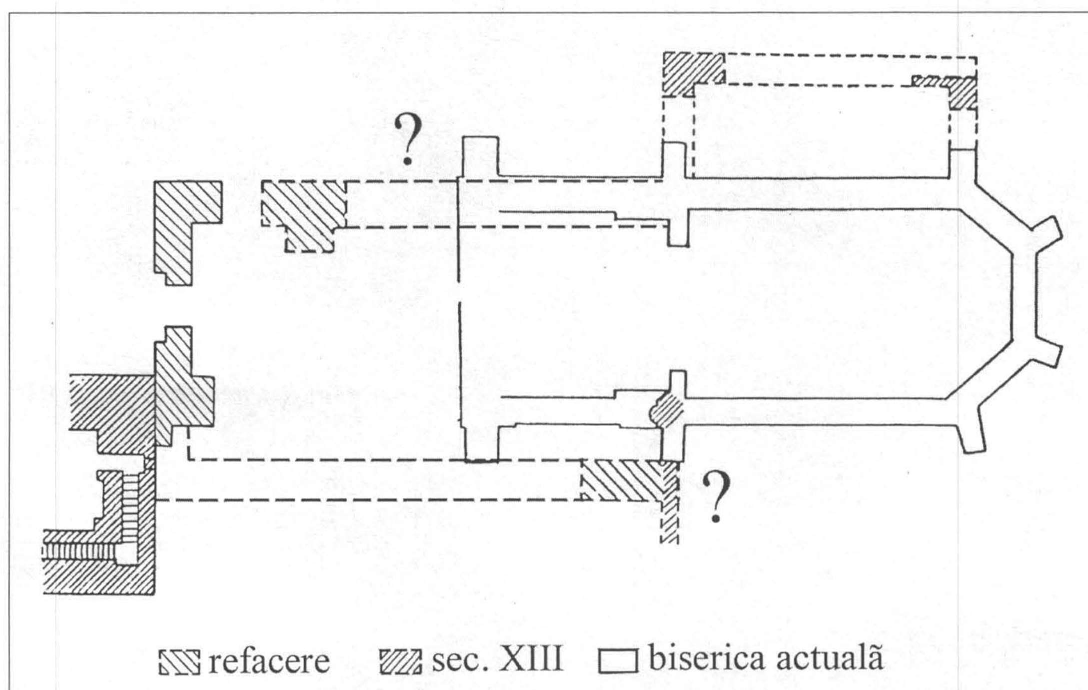

Fig.16. Faza de reconstrucţie a bisericii medievale, schiţă ipotetică de plan după planul săpăturilor arheologice din 1955.

http://cimec.ro / http://complexulmuzealbn.ro

http://cimec.ro / http://complexulmuzealbn.ro